

Noviny - pasívna schránka na odkazy?

Návrh tlačového zákona z dielne ministra Maďariča rozvíril hladinu nielen na našej vnútro politickej scéne, kde spôsobil zablokovanie Lisabonskej zmluvy, ale podarilo sa nám „preraziť“ aj na medzinárodnom fóre, keď sa Slovensko stalo terčom záujmu zo strany renomovaných organizácií, ako sú OBSE, Freedom House či Reportéri bez hraníc. Hoci si dve strany súčasnej exekutívy na podobné stanoviská či protestné nóty od medzinárodných inštitúcií zaiste pamätajú, zopár ich ešte počas svojho predchádzajúceho vládnutia dostali, predsa len to už bolo dosť dávno, pred viac ako desiatimi rokmi. Čo teda spôsobilo, že predstaviteľ OBSE pre slobodu médií Miklos Haraszi meral cestu do Bratislavy, aby sa osobne stretol s predstaviteľmi ministerstva kultúry?

Od slov k činom?

Okrem iného aj to, že niektoré ustanovenia návrhu zákona nás posúvajú medzi krajiny na východ od našich hraníc, kde si vlády zabezpečujú poslušnosť a lojálnosť zo strany novinárov a médií formou striktnej regulácie a kontroly. Hoci svojské (ne)chápanie fungovania médií súčasnou vládou mocou so sebou prináša viacero bonmotov, akými sú aj vyjadrenia o nečestných novinároch, ktorí píšu o vláde iba samé polopravdy a lži, za čo sú tí najnenávisnejší a najzaujatejší niekedy bojkotovaní a inokedy zase označení za ženy ľahších mravov, predsa len sa aj takéto názory a postoje dajú vnímať ako súčasť politického diskurzu. Situácia však môže byť vážnejšia, ak by sa proti neposlušným a nelojálnym médiám vytiahli zbrane ťažšieho kalibru a od kritiky či vyhrážok by sa prešlo aj ku konkrétnym skutkom. Ako napríklad prijatím reštriktívneho zákona. Pritom pri príprave návrhu zákona sa zdalo, že táto dôležitá legislatívna norma uzrie svetlo sveta na základe všeobecnej verejnej diskusie a hlavne určitého kompromisu, aj vzhľadom na množstvo subjektov, ktoré sa mali možnosť zúčastniť pripomienkového konania. Zatiaľ čo niektoré pripomienky boli akceptované a zapracované do návrhu, v určitých dôležitých otázkach sa autori zákona predovšetkým s vydavateľmi jednoducho nezhodli.

Obsahová regulácia médií - návrat pred november 1989

Ide predovšetkým o ustanovenia, ktoré by boli výrazným obmedzením toho, čo môžu noviny publikovať a zároveň aj zásahom do slobody prejavu. Propagácia vojny, drôg, alebo podnecovanie nenávisti nepochybne do médií nepatrí - úplne rovnako, ako ich zákaz nepatrí do tlačového zákona, ale má ho definovať zákon všeobecnej aplikácie, ako sú trestné a občianske zákony. Autori zákona hovoria - toto je relikv, ktorý sme zdedili po predchádzajúcej vláde. Dve kontroverzné ustanovenia sa naozaj do súčasne platného zákona dostali v júni 2000, keď sa v podobnom duchu pripravoval zákon o vysielaní a retransmisii (prijatý v septembri 2000). Avšak rekord za počet spôsobov, ktorými návrh tlačového zakazuje propagáciu násila a podnecovanie nenávisti drží súčasná garnitúra - keďže ho do návrhu zákona zapracovalo Maďaričové ministerstvo. Tých spôsobov je spolu 18 a dokonca sa tu hovorí o podnecovaní nenávisti na základe „politického a iného zmýšľania“, čím by sme sa vrátili o takmer dvadsať rokov dozadu a zaspomínali na obdobie pred novembrom 1989.

To však nie je všetko. Za porušenie týchto ustanovení má ministerstvo kultúry právomoc udeliť pokutu. Hoci aj súčasne platný zákon definuje pokutu, dokonca oveľa väčšiu, takáto právomoc by rozhodne nemala ostať v rukách štátnych úradníkov, ale v kompetencii súdov. Z tohto pohľadu je úplne jedno, aká vláda je pri moci, túžba politikov ovládať médiá je realitou a preto by mali médiá regulovať iba nezávislé orgány. Neobstoja ani argumenty, že vypustením celého paragrafu obsahujúceho uvedené kontroverzné ustanovenia vznikne legislatívna diera, keďže slovenský právny systém zatiaľ nerieši otázku trestnoprávnej zodpovednosti právnických osôb. Nepoznajú ju ani v

susedných Čechách a napriek tomu sa do ich zákona podobné obmedzenia neodostali.

Náš Trestný zákon napríklad zakazuje podnecovanie nenávisti a preto nie je potrebné, aby bol podobný zákaz ešte aj súčasťou špeciálneho zákona regulujúceho tlačové médiá. Okrem toho, Európsky súd pre ľudské práva v jednom so svojich verdiktov jednoznačne povedal - jednou z podmienok pluralizmu, tolerancie a liberalizmu je fakt, že právo na slobodu prejavu ochraňuje aj také informácie, ktoré „pohoršujú, šokujú či znepokojujú štát či hocijakú časť populácie“. Koniec koncov, písať o vojne alebo drogách spôsobom, ktorý je ich schvaľovaním, treba vnímať cez prizmu slobody prejavu - samozrejme, pokiaľ niekto nenavádza druhých na nezákonné aktivity. Ináč by sme nemohli viesť celospoločenskú diskusiu na dané témy a nedozvedeli by sme sa napríklad dôvody, prečo Spojené štáty zaútočili na Irak.

Právo na odpoveď

Druhým sporným bodom je zavedenie práva na odpoveď. Spôsob, akým je právo na odpoveď v návrhu zákona momentálne definované by mohol poslúžiť k tomu, aby sa z novin stala len akási pasívna schránka na odkazy. Podľa dikcie návrhu zákona je právo na odpoveď poskytnuté vtedy, ak sa dotýka cti, dôstojnosti alebo súkromia nejakej osoby, avšak nie je tu požiadavka, aby bolo toto skutkové tvrdenie nepravdivé. Čiže stačí, ak o mne noviny budú publikovať nie je veľmi lichotivé, hoci pravdivé tvrdenie, môžem požiadať o právo na odpoveď - takúto možnosť by som však mal dostať len v prípade, ak som sa stal terčom nepresných alebo aspoň pravdu skreslujúcich tvrdení. Právo na opravu je poskytnuté zase vtedy, ak je uverejnené nepravdivé skutkové tvrdenie, na základe ktorého možno osobu presne určiť. Chýba tu však požiadavka, aby toto tvrdenie spôsobilo dotýčnej osobe ujmu na cti, alebo iných osobnostných právach. Návrh zákona tiež nedostatočne určuje okolnosti, na základe ktorých môžu vydavatelia právo na odpoveď odmietnuť. Ponechaním aj v súčasnom zákone existujúceho práva na opravu a pridaním práva na odpoveď je teoreticky možné, že žiadatelia budú mať k dispozícii viaceré opravné prostriedky - právo na opravu, právo na odpoveď a opravné prostriedky na základe občianskeho zákonníka a trestného práva.

V tejto súvislosti treba spomenúť, že v Čechách problém duplicity dvoch inštitútov - práva na opravu a odpoveď - vyriešili tým, že ich zlúčili do jedného opravného prostriedku. Podobný postup navrhuje vo svojom stanovisku aj Miklos Haraszi, ktorý okrem iného taktiež požaduje, aby sa v návrhu zákona explicitne uviedlo, že štát a verejné orgány by nemali mať možnosť žiadať právo na opravu alebo odpoveď. Hoci niektorí koalíční politici argumentujú, že právo na odpoveď je pre bežných ľudí a malo by nahradiť zdĺhavé súdne procesy, z iných vyjadrení o potrebe prísneho zákona je cítiť, že to tak nemusí byť. Tak či onak, právo na odpoveď je zásahom do redakčnej nezávislosti a preto ho treba zdefinovať tak, aby nedošlo k jeho zneužitiu.

Kvalitný zákon?

Na ťahu sú teraz poslanci. Tento týždeň sa bude o zákone rokovať v gesčnom výbore NR SR a koncom marca by malo byť o podoba zákona definitívne rozhodnuté. Ostáva len dúfať, že verejný záujem zvíťazí nad straníckym politikárčením či osobnými antipatiami voči konkrétnym médiám a konečným víťazom bude kvalitný tlačový zákon.

Rasto Kužel

MEMO 98

(Publikované v týždenníku Eurodomino 12, 19.03. 2008)